

Моїсєєв Максим Геннадійович,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасна сфера правового захисту зазнає значних змін в останні роки у зв'язку з використанням нових комп'ютерних технологій. Успішна робота багатьох державних органів, в тому числі і системи судоустрою фактично неможлива без використання сучасних інформаційних технологій.

Електронне правосуддя також підвищує довіру та забезпечує більшу легітимність судової влади, як наслідок цим можуть користуватися правопорушники, тому на сьогодні є нагальна потреба у виробленні чіткої та налагодженої системи криміналістичних та слідчих етапів дослідження доказової інформації для розкриття даного виду кримінальних правопорушень.

Обрана тема мого дослідження має на сьогодні надзвичайно важливе значення, оскільки вивчення та аналіз європейського досвіду у сфері електронного судочинства допоможе оптимізувати та удосконалити українську систему правосуддя, у зв'язку з тим, що в незалежній Україні продовжується процес діджиталізації та удосконалення електронного документування, зокрема і в сфері судоустрою, що вимагає свого належного правового забезпечення, а найголовніше це захисту судової інформації та недопущення втручання в діяльність судових органів та в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

Засади електронного судочинства у Європейському Союзі існують в контексті загальних засад судочинства в цілому. Отже, до електронного судочинства застосовні насамперед загальні положення, які регулюють реалізацію людських прав.

Одним із перших кроків на шляху нормативного регулювання автоматизації судової сфери стали Рекомендації No. R(95)11 Комітету міністрів Ради Європи щодо відбору, обробки, представлення та архівування судових рішень у юридичному порядку системи пошуку інформації від 11 вересня 1995 року [1]. Також слід згадати про існування Європейської стратегії електронного правосуддя, яка була вперше представлена Європейською Комісією 30 травня 2008 р. Метою даного документу було вдосконалення судової співпраці на національному та європейському рівнях.

За допомогою Стратегії 2008 р Європейська комісія мала на меті реалізувати пріоритетні проєкти, децентралізувати архітектуру ІКТ та запровадити існуючі правові інструменти [2].

Наступним кроком у вдосконаленні електронного правосуддя стало прийняття Стратегії електронного правосуддя на 2009–2013. Нова стратегія 2009–2013 рр. наголосила на зростанні значення ІКТ як

способу підвищення ефективності юридичних процесів та державні органи серед країн ЄС. Стратегія 2009–2013 рр. базувалася на вже завершених роботах, включаючи портал електронного правосуддя. Важливо підкреслити, що новий план стосовно електронного правосуддя мав свої переваги перед Стратегією 2008 року. До них належали: 1. Розширений доступ до правосуддя та судової інформації для всіх; 2. Краща співпраця між судовими органами країн ЄС; 3. Повага до незалежності та різноманітності судових систем країн та основних прав [3].

Ще одним важливим документом, який закріплює засади електронного судочинства в праві ЄС є Рекомендації CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи країнам-членам щодо електронної демократії, ухвалені у 2009 р [4].

Відповідно до положень даного акту електронне правосуддя – це використання інформаційних комп'ютерних технологій для здійснення правосуддя усіма зацікавленими сторонами судової влади з метою підвищення ефективності та якості державної служби, зокрема, для приватних осіб та бізнесу. Дане поняття включає електронне спілкування та обмін даними, а також доступ до судової інформації.

Оскільки судова влада є ключовим компонентом демократії, електронне правосуддя є важливим аспектом електронної демократії, основною метою якого є підвищення ефективності судової системи та якості правосуддя. Доступ до правосуддя є одним із аспектів доступу до демократичних інститутів та процесів.

У Пояснювальній записці до даних Рекомендацій [5] йдеться про те, що електронне правосуддя може зіграти велику роль у зменшенні розриву між громадянами та судами. Електронне правосуддя – це не про передачу судових повноважень користувачам Інтернету. Йдеться про пропонування ресурсів громадянам. Наприклад, кращу можливість отримувати інформацію про суди та судові процедури (з вебсайтів) та інструкції як розпочати певні види судових процесів (електронні форми заявок), можливість слідкувати за ходом судочинства (через доступ до актуальної інформації в Інтернеті) та сплатити судовий збір через Інтернет-банкінг. Щобільше, вичерпна, якісна правова інформація дає можливість громадянам здійснювати їхні права свідомо та ефективно та користуватися перевагами гарантій, встановлених судовою системою.

Іншим прикладом електронного правосуддя є використання відеоконференцій. Це може призвести не лише до внутрішньої економії та підвищення ефективності роботи самих судів: це також може запропонувати додаткові можливості для певних залучених сторін. Прикладами є жертви злочинів, особи, що підлягають дії програми захисту свідків, неповнолітні тощо. Ці люди не були б зобов'язані брати участь у судовому засіданні, але могли б давати показання у безпечному, індивідуально адаптованому середовищі.

Електронне правосуддя також може полегшити розгляд справ за участю людей, які проживають у різних країнах. Це також надає громадянам швидший та простіший доступ до судових процесів в інших країнах та дає можливість їм з'ясувати, які норми застосовуються. Іншою перевагою може бути обмін даними, що зберігаються, наприклад, у реєстрах підприємств та реєстрах банкрутств.

14 червня 2014 року було прийнято новий Європейський план дій щодо електронного правосуддя на 2014–2018 роки заміна Стратегії 2009–2013 р. Було також зазначено, що Європейський портал електронного правосуддя повинен забезпечити єдину точку доступу через взаємозв'язок з інформацією в національних реєстрах, що має відношення до сфери правосуддя, якою керують національні громадські чи професійні органи, що сприяють адмініструванню та доступу до правосуддя за умови, що для цього необхідні технічні та правові передумови взаємозв'язки існують у державах-членах [6].

Останнім кроком на шляху вдосконалення системи електронного правосуддя в Європейському Союзі було затвердження Стратегії електронного правосуддя на 2019–2023 роки 13 березня 2019 року. Зокрема, у Стратегії 2019–2023 зазначено, що європейське електронне правосуддя має на меті покращити доступ до правосуддя в загальноєвропейському контексті, а також розробляє та інтегрує інформаційні та комунікаційні технології для доступу до правової інформації та діяльності судової системи. Судові провадження стали важливою складовою ефективного функціонування судової влади в державах-членах. Водночас підкреслюється, що Рада, Комісія та Європейський Парламент продемонстрували свою прихильність до розвитку електронного правосуддя [7].

Таким чином, досягнення цілей Стратегії 2019–2023 вимагає певних дій, в тому числі: 1. Аналіз та впровадження нових інструментів на порталі електронного правосуддя; 2. Визначення обсягу нового корисного контенту та збору інформації; 3. Розширення сфери дії існуючих інструментів; 4. Розробка загального інтерфейсу пошуку, що дозволяє користувачам звертатися до взаємопов'язаних реєстрів та бази даних (центральный інструмент запиту).

Отже, право ЄС характеризується доволі широким колом нормативних актів, присвячених функціонуванню електронного судочинства в державах Європи.

Список використаних джерел

1. Рекомендації R (95) 11 Комітета міністрів країнам-членам стосовно відбору, опрацювання, презентації та архівації судових рішень в правових інформаційно-пошукових системах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_129#Text.

2. European Union Law. (2008). Towards a European e-Justice Strategy. URL: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ajl0007>.

3. European Union Law. (2009). European e-justice action plan 2009-2013. URL: https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A230206_1.

4. Indicatives Guides and Glossary relating to Recommendation Rec (2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy). URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyni-strategii/rozvitok-elektronnoi-demokratii-v-ukraini-analitichna-zapiska#_ftn1.

5. Explanatory memorandum to Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on e-democracy. URL: https://www.coe.int/t/dgap/democracy/Source/EDemocracy/CAHDE_IV/C_M_2009_1_Expla_Memo_to_E-Recommendation_E_FINAL_PDF.pdf.

6. European Union Law. (2014). Multiannual European e-Justice action plan 2014-2018. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614(01)&from=PT).

7. European Union Law. (2019). Strategy on e-Justice 2019-2023. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0313\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0313(01)&rid=7).

Мурзо Євгенія Олександрівна,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

МАРОДЕРСТВО: ПОНЯТТЯ Й ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день Україна переживає складні часи. У квітні 2014 року розпочалось захоплення українських міст на сході держави, а у лютому 2022 року РФ розпочала масштабне вторгнення по всій довжині спільного кордону. З початком воєнних злочинів під час війни РФ проти України проблема мародерства стала особливо актуальною.

Фіксуються чисельні випадки обкрадання цивільного населення, їх житлових приміщень, транспортних засобів, магазинів та іншої інфраструктури з метою наживи та задоволення своїх потреб, однак відповідно до українського законодавства зазначене не є мародерством.

Відповідно до статті 432 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) **мародерство** – викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених [1]. У зв'язку із цим є **три критерії** для кваліфікації кримінального правопорушення як мародерства: 1) час, обстановка заволодіння чужим майном та чітка локалізація місця вчинення злочину – викрадення майна на полі бою чи на певній ділянці, районі активних воєнних дій, а також у зоні (місцевості, що перебуває в тилу), яка піддається обстрілу ворогом; 2) предмет злочинного посегання, кількість, вартість, приналежність у вбитої або пораненої особи; 3) особа, що вчинила кримінальне правопорушення – військовослужбовець.